

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ TAŃCA

Posted on 28 kwietnia 2023

Polonez, mazur, krakowiak, oberek i kujawiak – to powszechnie uznany kanon polskich tańców narodowych, które żywo związane są z historią Polski. Ich znaczenie oraz wartość kulturowa została uwzględniona na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Z okazji Międzynarodowego Dnia Tańca przedstawiamy najpopularniejsze, tradycyjne tańce polskie.

Międzynarodowy Dzień Tańca to święto ustanowione w 1982 roku przez Komitet Tańca Międzynarodowego Instytutu Teatralnego, będącego pod auspicjami UNESCO. Dzień obchodów 29 kwietnia wybrano na pamiątkę chrztu wielkiego reformatora sztuki tańca, twórcy europejskiego teatru baletowego, francuskiego tancerza i choreografa Jeana-Georges'a Noverre'a.

Historia i tradycja zapisana w tańcu

Tradycyjne tańce ludowe w różnych krajach pomagają lepiej zrozumieć kulturę i ich mieszkańców. Niemal każdy kraj na świecie ma swój własny taniec ludowy. Hiszpańska jota, francuski gawot czy grecki sirtaki prezentują różne kultury i opowiadają historię ludzi danego regionu. Również polskie tańce ludowe odwołują się do historii, tradycji i doświadczeń naszych przodków.

Historia Polski jest długa i zawiła, a towarzyszyły jej zarówno lata świetności jak również czas zaborów. Bez względu na okres, spuścizną historyczną stała się kultura narodowa, ściśle zintegrowana z tożsamością Polaków. Wśród nich ogromne znaczenie mają polskie tańce narodowe, które przez wszystkie lata były kultywowane i przekazywane z pokolenia na pokolenie, także “ku pokrzepieniu serc”.

Tańce polskie były również ściśle związane z określonym środowiskiem, w którym spełniały specjalne funkcje. Duży wpływ na ich formę taneczną i muzyczną odegrało środowisko szlacheckie, mieszczańskie czy magnackie, a później również scena polska. W XIX wieku, stanowiły żywy symbol państwa, którego nie było na mapie. Kluczowym momentem była epoka romantyzmu w Polsce, która charakteryzowała się większym zainteresowaniem folklorem, a także silne kultywowanie tradycji narodowych, do których bezapelacyjnie zalicza się tańce. Pojęcie “polskie tańce narodowe” zostały wprowadzone do języka w 1828 roku przez Kazimierza Brodzińskiego, który jako pierwszy użył tego określenia w rozprawie “O tańcach polskich”.

Polskie tańce narodowe

Polonez, mazur, krakowiak, oberek i kujawiak to uznany powszechnie kanon polskich tańców narodowych. W 2015 roku znalazł się on na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W 2020 osobnym wpisem uwzględniony został Polonez.

Polonez - najstarszy z polskich tańców narodowych

Polonez to jeden z najpopularniejszych, a zarazem najstarszych tańców narodowych, których korzeni należy się dopatrywać już we wczesnych czasach starosłowiańskich. Pierwszymi tancerzami poloneza była ludność zamieszkująca tereny wiejskie, gdzie był tańczony podczas obrzędów weselnych. Podstawowym ruchem jest chód, składający się z trzech spokojnych kroków, przy których pierwszy z nich akcentuje się delikatnym "dygnięciem". Powaga i dostojność Poloneza wyniosła go z wiejskich wesel, przez podwórza szlachecki aż do królewskich dworów, dzięki którym zdobył sławę również poza granicami kraju.

Tanec ten osiągnął swoją największą popularność w drugiej połowie XVIII wieku oraz na początku XIX wieku. Był to wówczas najpopularniejszy taniec towarzyski.

W XVIII i XIX wieku wytworzono również znaną obecnie formę ruchową Poloneza. Wcześniej zależała ona w dużej mierze od regionu, w którym tańczono, a sam taniec różnił się nie tylko ruchem ale i nazwą, wśród których wyróżnić można: polski, wielki, pieszy, chodzony, do-przodka, przodek, starodawny, nieskoczny, starosta, marszałek, polonez, polezon'a polizon'a, łożony, wolny czy obchodny. Warto również podkreślić, że wokalna forma poloneza zachowała się w tradycyjnych kolędach jak np. Dzisiaj w Betlejem, W żłobie leży czy Bóg się rodzi. Obecnie to właśnie Polonez jest najczęściej tańczonym i uczonym w szkołach tańcem narodowym, który podobnie jak dawniej otwiera liczne uroczystości jak np. szkolne studniówki - symbol wejścia w dorosłe życie.

Mazur - taniec obrazujący życie szlacheckie

Mazur wywodzi się z rodziny trójwymiarowych tańców ludowych, który był tańczony przez ludność zamieszkującą tereny wiejskie, zwłaszcza w Polsce centralnej, zachodniej i północnej. Choć o początkach Mazura mówi się w kontekście wsi, najbardziej wiąże się go ze środowiskiem szlacheckim i miejskim, gdzie chętnie tańczono go podczas balów, uroczystości czy jako forma zabawy. Z czasem wprowadzone do Mazura figury zaczęły coraz bardziej odzwierciedlać charakter i sposób szlacheckiego życia. Być może dlatego w m.in. w "Charakterystyce tańców" autorstwa K. Czerniawskiego określa się go jako najbardziej reprezentacyjny taniec polskiej szlachty. Warto również podkreślić, że podobnie jak Polonez również Mazur wykształcił przez lata kilka odmian tańca, zależnych od epoki oraz środowiska.

Kujawiak - taniec okrągły

Wśród najpopularniejszych polskich tańców narodowych nie mogło zabraknąć również Kujawiaka, uznawanego za kolejny taniec trójwymiarowy. Kujawiak wywodzi się z terenów Kujaw, gdzie zwłaszcza w okolicach Włocławka nazywany jest "tańcem okrągłym".

Przyjmuje się, że początkowo Kujawiak był dodatkiem do ludowej przyśpiewki tańczonym w parach w formie chodu tańczonego parami do przodu oraz obrotów dookoła izby. Na podstawie towarzyszącym płasom figurom, rozpoczęto nazywać Kujawiaka również ich nazwami: ksebka, wolny, śpiący, niesiony, kolebany, odsibka, gładki.

Podobnie jak w przypadku poprzednich tańców, również Kujawiak narodził się pod strzechami wiejskich domów, skąd powędrował na dwory szlacheckie, mieszczańskie i magnackie. Również ta forma tańca została dostosowana środowisk i regionów. Obecnie uznaje się Kujawiaka za taniec spokojny i elegancki, pozbawiony pierwotnych przyśpiewek oraz niektórych ruchów, jak np. rozkołysania. Coraz częściej współczesna forma ruchowa tego narodowego tańca polega na indywidualnym tańcu par, które to same wybierają sobie kierunek, zachowując przy tym zasady tańca towarzyskiego.

Oberek - najbardziej ludowy spośród polskich tańców narodowych

Oberek do dzisiaj zachował liczne elementy tańca ludowego. Przez lata był charakterystyczną formą zabaw w środowisku wiejskim. Za miejsce powstania tego tańca uznaje się Mazowsze, choć wiele osób poddaje te korzenie pod wątpliwość, zwłaszcza że ślady Oberka pojawiają się również na Kujawach, w regionie opoczyńskim, na ziemi łęczyckiej i lubelskiej, na Rzeszowszczyźnie, Warmii i Mazurach, a także w Wielkopolsce. Być może właśnie tak szerokie zakorzenienie Oberka sprawia, że jest on uznawany za syntezę różnych regionalnych odmian.

Według K. Czerniawskiego muzykę do Oberka uznaje się za żywą, skoczną i pełną skupionego życia. Podstawą ruchu w tańcu stanowi wirowy obrót, który wygląda jakby partnerzy w czasie tańca wzajemnie się obiegali. Również dzisiaj ten taniec narodowy niesie za sobą wesoły temperament obertasa, a także dużą dynamikę i zadzierzystość. Jednak w porównaniu do dawnej formy tańca, obecna została pozbawiona dawnej rubaszości. Współczesna forma ruchu w Oberku jest podobna do Kujawiaka i również tańczona w "rozsypanie". W przekazach na temat polskich tańców ludowych można również znaleźć różne określenia Oberka, takie jak: obertas, ober, obertany, ksebka, przewracany, zawijacz, zawijany, wyrwas. Najczęściej jednak oberek bywa utożsamiany z obertasem.

Krakowiak - spod strzechy na dwory szlacheckie

Jak wskazuje nazwa tańca ten wywodzi się z regionu krakowskiego. Jest to taniec szybki, tańczony w takcie 2/4, uzupełniony charakterystycznymi rytmemi synkopowymi. Podobnie jak inne polskie tańce narodowe, również Krakowiak początkowo tańczony był pod strzechami chłopskich domów, by następnie opuścić ich progi i zagościć na podwórzach mieszczańskich i w szlacheckich dworach.

Krakowiak pojawił się tej formie w XVIII wieku kiedy to był uznawany za dwuwymiarowy taniec krakowski. Z czasem przeniknął również do muzyki symfonicznej i scenicznej. Wciąż towarzyszą mu piękne i barwne stroje krakowskie, a także rozpoczyna go przyśpiewka, co nadaje mu klasyczną formę tańca ludowego. W książce W. Paschałowa "Chopin, a polska muzyka ludowa" przeczytać można, że „w dawnych czasach krakowiak, podobnie jak polonez, miał charakter tańca uroczystego. Tańczyła go nie tylko ludność ziemi krakowskiej, ale cała szlachta polska, a zwłaszcza „brać szaraczkowa”.

Krakowiak charakteryzuje się wesołą, żywą i skoczną melodią. W wielu regionach Polski doczekał się również własnych nazw, takich jak: skalmierzak, wiśliczak, książak, kopieniak, proszowiak, stopniczak, włączek albo flisak.

